

Nr 37

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslagsfrågor m. m. rörande det militära försvaret och civilförsvaret, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte motioner i ämnet.

Genom en den 8 mars 1968 dagtecknad proposition, nr 110, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för det militära försvarets och civilförsvarets verksamhet under budgetåret 1968/69—1971/72 m. m. som angetts i statsrådsprotokollet.

I propositionen har Kungl. Maj:t vidare föreslagit riksdagen att, bl. a., godkänna de grunder för anstånd med värnpliktsutbildning för yrkessjömän m. m. som föredragande departementschefen föreslagit i statsrådsprotokollet.

Propositionen har, såvitt avser värnpliktsutbildningen för yrkessjömän m. m., hänvisats till lagutskott — och i denna del behandlats av andra lagutskottet — samt i övrigt till statsutskottet.

I samband med propositionen har andra lagutskottet behandlat två vid riksdagens början väckta motioner, I: 484 av herr *Svenungsson* och II: 612 av herr *Åkerlind m. fl.*, angående värnpliktstjänstgöringen för handelsflottans personal.

I motionerna har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t snarast framlägger förslag rörande ändrad värnpliktstjänstgöring för den i handelsflottan tjänstgörande personalen i enlighet med de riktlinjer som i motionen angivits».

Motionärerna påpekar inledningsvis, att i händelse av krig kan den på handelsfartygen tjänstgörande personalen endast i mindre utsträckning tagas i anspråk av örlogsflottan och att det med hänsyn härtill framstår som föga önskvärt att lägga ned dryga utbildningskostnader på personalen. Vidare anför motionärerna följande.

Mycket talar för ett system som innebär att den inom handelsflottan tjänstgörande personalen utbildas under en kort tid, förslagsvis tre månader, i fartygsskydd såsom brandskydd, tätning av läckor, skydd mot radiakstrålning och vad som i övrigt sammanhänger med försvar av han-

Bihang till riksdagens protokoll 1968. 9 saml. 2 avd. Nr 37

delsfartyg. Denna personal bör därutöver helt befrias från värnpliktsutbildning under förutsättning att de kvarstannat i handelsflottan minst 5 år efter den tidpunkt då värnpliktstjänstgöringen skulle ha påbörjats. Ett sådant system skulle säkert inverka förmånligt på rekryteringen och kvarstannandefrekvensen inom sjömansyrket. Inom den svenska handelsflottan föreligger ett uppenbart behov av att kontinuerligt bygga upp en kår av verkliga yrkessjömän för att bibehålla en hög standard. Den besparing som skulle göras genom att införa ett sådant system kan användas för andra militära behov.

Departementschefen

Föredragande *departementschefen, statsrådet Andersson*, har i propositionen anfört följande (s. 85):

Försvarsutredningen har behandlat frågan om den svenska handelsflottans beredskap från två olika utgångspunkter.

Utredningen har först övervägt huruvida inom ramen för det nu gällande värnpliktsutbildningssystemet bör anordnas en för yrkessjömän avsedd fartygsskyddsutbildning. Under hänvisning till de ekonomiska ramar för det svenska försvaret som utredningen i annat sammanhang föreslagit finner utredningen det inte vara en lämplig avvägning att avdela särskild utbildningstid och särskilda utbildningsresurser för utbildning av värnpliktiga för den svenska handelsflottans behov.

För egen del ansluter jag mig till utredningens uppfattning på denna punkt.

Utredningen har vidare — sett från totalförsvarets synpunkt — övervägt önskemålet om att öka tillgången på svenskt sjöfolk i handelsflottan. Utredningen finner ansträngningar i denna riktning vara den för svenska handelsflottan viktigaste beredskapsåtgärden och föreslår att yrkessjömännens värnpliktsutbildning i fred ytterligare begränsas utöver vad som f. n. är fallet. Jag ansluter mig till utredningens förslag.

Jag föreslår under hänvisning till det anförda att värnpliktsutbildningen i fred i större omfattning än nu är fallet begränsas för yrkessjömän som uppfyller vissa krav i fråga om seglotionstid m. m. Anstånd bör sålunda alltid beviljas sjömanshusinskriven värnpliktig som är anställd ombord på svenskt handelsfartyg i utrikes sjöfart. Som utrikes sjöfart bör bedömas sådan fjärr- eller närfart som avses i förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt. Anstånd med att påbörja grundutbildning bör beviljas för ett år i taget. Vid beviljande av fortsatt anstånd bör krävas att den anståndssökande fortfarande är anställd ombord på svenskt handelsfartyg i utrikes sjöfart och att han har haft sådan anställning under minst halva den föregående anståndsperioden. Värnpliktiga som har upphört att vara yrkessjömän före uppnådda 28 års ålder bör fullgöra dem åliggande värnpliktstjänstgöring på sådant sätt att deras yrkeskunskaper tas till-

vara i största möjliga utsträckning. De bör i första hand tilldelas flottan. Om här avsedd värnpliktig inte har påbörjat grundutbildning före det år då han uppnår 28 års ålder bör han inte vidare kallas in till grundutbildning eller repetitionsutbildning. Jag ämnar i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t de ändringar i inskrivningsförordningen som behövs för att tillämpa den föreslagna vidgade anståndsgivningen. Det nya systemet bör införas med början den 1 oktober 1968. Värnpliktig som påbörjar grundutbildning före den 1 oktober 1968 bör inte omfattas av det föreslagna systemet.

Utskottet

Yrkessjömännen genomgår för närvarande militär grundutbildning i huvudsak i samma utsträckning som andra värnpliktiga men fullgör, så länge de tjänstgör i handelsflottan, normalt inte repetitionsutbildning. Frågan om yrkessjömännens värnpliktsutbildning har under det senaste årtiondet varit aktuell i olika sammanhang. Vid årets riksdag har frågan tagits upp dels i de vid riksdagens början väckta, likalydande motionerna I: 484 och II: 612, dels i proposition nr 110.

Motionerna syftar till att den som är anställd i handelsflottan skall befrias från vanlig värnpliktsutbildning under förutsättning att han bibehåller sådan anställning under minst fem år från den tidpunkt då den militära grundutbildningen skulle ha påbörjats. I motionerna framläggs även förslag om att de ombordanställda skall utbildas i fartygsskydd.

Motionärerna åberopar som stöd för sitt ställningstagande, att dryga kostnader inte bör läggas ned på utbildning av värnpliktiga, som ändå inte i krig kan tas i anspråk för den tjänstgöring, till vilken de utbildas. Vidare framhålls, att det föreslagna systemet skulle verka rekryteringsbefrämjande till sjömansyrket.

I propositionen föreslås att värnpliktsutbildningen i större omfattning än nu är fallet begränsas för yrkessjömän som uppfyller vissa krav i fråga om seglationstid m. m. Som skäl härför anføres, att det med tanke på verksamheten i krig är angeläget att öka tillgången på svenskt sjöfolk i vår handelsflotta. Förslaget innebär i huvudsak följande. Anstånd bör beviljas sjömanshusinskriven värnpliktig som är anställd ombord på svenskt handelsfartyg i utrikes sjöfart. Anståndet bör beviljas för ett år i taget och vid beviljande av fortsatt anstånd bör krävas att den värnpliktige haft sådan anställning som nyss sagts under minst halva den föregående anståndsperioden. Om värnpliktig yrkessjöman icke påbörjat grundutbildning före det år då han uppnår 28 års ålder bör han inte vidare kallas in till grundutbildning eller repetitionsutbildning. Beträffande frågan om särskild utbildning i fartygsskydd avvisas tanken härpå under hänvisning till de ekonomiska ramar som föreslagits för försvaret.

Utskottet har inte något att erinra mot propositionens förslag. Detta står också i överensstämmelse med vad som föreslagits i motionerna utom såvitt avser utbildningen i fartygsskydd. I sistnämnda avseende är utskottet inte berett att biträda motionerna.

I fråga om den närmare utformningen av anståndsförfarandet får utskottet anföra följande. Med ombordanställd, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skall beviljas anstånd, bör jämföras värnpliktiga som utan att uppfylla de generella anståndsvillkoren uppenbarligen för framtiden avser att ägna sig åt sjömansyrket. Således bör anstånd beviljas elever vid sjömansskola eller sjöbefälsskola samt värnpliktiga som praktiserar för erhållande av maskinistbrev. Vid beviljandet av anstånd bör också skäligen hänsyn tas till värnpliktiga yrkessjömän som drabbats av sjukdom eller som måste ta ut ledighet i avvaktan på att få hyra på ett nytt fartyg.

Utöver det ovan anförda har de i propositionen framlagda förslagen inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Utskottet hemställer,

- 1) att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 110, såvitt här är i fråga;
- 2) att motionerna I: 484 och II: 612 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 maj 1968

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s), fru Carlqvist (s), herr Lars Larsson (s), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Eric Carlsson (cp), Dahlberg (s)*, Edström (fp)* och Blomquist;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall (fp), Rimmerfors (fp)*, fröken Sandell (s), herr Gomér (cp), fru Svensson (s)*, herrar Åkerlind (h)*, Carlsson i Göteborg (s) och Göransson (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.